

Lladd da byw gartref: Canllawiau ar y gyfraith yng Nghymru ac yn Lloegr – atodiadau

Y gofynion cyfreithiol a chanllawiau ar gyfer lladd da byw gartref.

Atodiad A: manylion cyswllt a dolenni defnyddiol

Cysylltiadau

- [Tîm Polisi Hyllendid Bwyd yr ASB yng Nghymru](#)
- [Tîm Polisi Hyllendid Cig yr ASB \(Lloegr\)](#)
- [Llywodraeth Cymru](#)
- [Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig \(Defra\) \(Lloegr\)](#)
- [Yr Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion \(APHA\)](#)
- [Safonau Masnach](#)
- [Awdurdodau Lleol](#)
- [Y Gymdeithas Lladd heb Boen \(HSA\)](#)

Dolenni

- [Sefydliadau bwyd cymeradwy yng Nghymru a Lloegr](#), gan gynnwys lladd-dai
- [Sut i sylwi ar BSE ac adrodd amdano](#)
- [Y Gymdeithas Lladd heb Boen \(HSA\)](#)
- [Safleoedd cymeradwy ar gyfer gwaredu sgil-gynhyrchion anifeiliaid](#), gan gynnwys deunydd risg penodedig (SRM)
- [Safleoedd sydd wedi'u cymeradwyo i gynnal profion enseffalopathïau sbyngffurf trosglwyddadwy \(TSE\)](#)

Atodiad B: Crynodeb o gwestiynau ac atebion ynghylch lladd gartref ar gyfer ffermwyr/ceidwaid

C1. Does dim pasbort gwartheg gen i ar gyfer fy anifail, ac mae wedi'i gyfyngu i'm daliad. A allaf ei ladd gartref?

Gallwch. Yn ddarostyngedig i'r rheolau arferol ar gyfer lladd gartref, nid yw [Rheoliadau Adnabod Gwartheg 2007 \(fel y'u diwygiwyd\)](#) yn gwahardd perchnogion da byw rhag lladd eu gwartheg ar y fferm i'w bwyta eu hunain, ar eu menter eu hunain, hyd yn oed os ydynt wedi'u cyfyngu oherwydd diffyg cydymffurfiaeth â rheolau adnabod, cofrestru a symud.

C2. A allaf fwyta unrhyw gig o'm hanifeiliaid fy hun?

Gallwch, ond rhaid i chi sicrhau bod eich anifail yn cael ei ladd a'i baratoi'n gyfreithlon (gweler isod). Rhaid i'r holl ddeunydd risg penodedig (SRM) gael ei dynnu, ei staenio a'i waredu fel sgil-

gynnyrch anifeiliaid Categori 1, ac ni ddylid ei fwyta. Gellir gweld diffiniad o Ddeunydd Risg Penodedig yn Atodiad C.

C3. Sut y dylwn ladd fy anifeiliaid fy hun i'w bwyta gen i?

Mae dwy ffordd gyfreithlon o ladd a pharatoi eich anifeiliaid i'w bwyta gennych chi, sef:

(a) mewn lladd-dy cymeradwy; neu(b) ar eich fferm, gennych chi neu laddwr trwyddedig (neu ddeiliad trwyddedig Lles Anifeiliaid Adeg eu Lladd neu ddeiliad Tystysgrif Cymhwysedd) o dan eich cyfrifoldeb a'ch goruchwyliaeth. Ym mhob achos, byddai'n anghyfreithlon cyflogi unrhyw un heblaw lladdwr trwyddedig i ladd yr anifail ar eich safle. Byddai hefyd yn anghyfreithlon lladd yr anifail unrhyw le arall i fwrdd o'ch eiddo, ac eithrio mewn lladd-dy cymeradwy.

Ni ellir symud carcassau na rhannau o garcasau da byw sy'n cael eu lladd gartref i safle arall i'w prosesu, oni bai eu bod yn cael eu gwaredu fel sgil-gynhyrchion anifeiliaid.

Mae'r ASB yn cyngori bod lladd gartref (opsiwn b) yn debygol o beri mwy o risg i iechyd y cyhoedd na lladd sy'n digwydd mewn safle cymeradwy (opsiwn a) lle gall cig fod yn destun gweithdrefnau arolygu ffurfiol i wirio eu bod yn addas i'w bwyta gan bobl. Gall perchnogion da byw ddod o hyd i leoliadau lladd-dai cymeradwy ar y dudalen [Sefydliadau Bwyd Cymeradwy yng Nghymru a Lloegr](#), ac yn Atodiad A.

Arferion gorau

Yr arfer orau yw rhoi gwybod ymlaen llaw i'r Tîm Iechyd a Lles Anifeiliaid yn yr awdurdod lleol lle mae'r fferm wedi'i lleoli am unrhyw ladd sy'n digwydd gartref. Os nad yw hyn yn bosib, y cyngor yw y dylid rhoi gwybod cyn pen 5 diwrnod ar ôl lladd yr anifail. Mae manylion cyswllt eich awdurdod lleol i'w cael ar y dudalen [Cysylltu â thîm diogelwch bwyd ar wefan yr ASB](#) ac yn Atodiad A.

C4. Beth ddylwn i ei wneud gyda'r deunydd gwastraff?

Os byddwch chi'n lladd anifail gartref, byddai unrhyw ran o'r carcass nad ydych chi'n ei fwyta yn cael ei dosbarthu fel sgil-gynhyrchion anifeiliaid o dan [Reoliad \(CE\) Rhif 1069/2009](#). Byddai'n rhaid cael gwared ar y deunydd gwastraff yn unol â'r Rheoliad, er enghraifft, trwy drefnu i'r deunydd gael ei rendro neu ei losgi mewn cyfleuster cymeradwy a chadw cofnodion priodol o hyn. Gall APHA neu awdurdodau lleol (neu, mewn rhai achosion, adrannau Iechyd yr Amgylchedd) roi cyngor ar yr opsiynau a fyddai ar gael i chi. Rhaid i ddeunydd risg penodedig gael ei dynnu o wartheg, defaid a geifr, ac ni ddylid ei fwyta. Rhaid i ddeunydd risg penodedig gael ei staenio a'i waredu fel sgil-gynnyrch anifeiliaid categori 1. Mae rhagor o wybodaeth, sy'n berthnasol i Gymru a Lloegr, ar gael ar wefan APHA ar y dudalen ynghylch [categoriâu sgil-gynhyrchion anifeiliaid, cymeradwyo safleoedd, hylendid a gwaredu sgil-gynhyrchion anifeiliaid](#).

C5. A allaf werthu cig fy anifeiliaid fy hun?

Dim ond os cafodd yr anifail ei ladd mewn lladd-dy cymeradwy y byddai'n gyfreithlon i chi roi'r cig ar y farchnad. Er enghraifft, drwy ei werthu yn eich siop fferm neu ei gynnig i westeion eich busnes gwely a brecwast. Gall perchnogion da byw weld lle mae'r lladd-dai cymeradwy ar y dudalen [Sefydliadau Bwyd Cymeradwy yng Nghymru a Lloegr](#), ac yn Atodiad A.

C6. A yw'r cyfyngiad ar gyflenwi cig a laddwyd gartref yn gymwys i bartneriaethau neu gyd-berchnogion?

Ydy, oni bai bod y partner neu'r cyd-berchnogion yn aelodau o'r teulu sy'n byw fel rhan o'r un aelwyd. Mae'n annhebygol y byddai llys yn penderfynu bod cyflenwi cig a geir yn sgil lladd gartref yn gyfreithlon oherwydd ei fod wedi cael ei gyflenwi o fewn partneriaeth neu i gyd-berchennog.

C7. Beth am reolaethau TSE ar gyfer moch, dofednod, anifeiliaid hela sy'n cael eu ffermio neu gwningod sy'n cael eu lladd gartref?

Nid yw'r Rheoliadau TSE yn gymwys i foch, dofednod, anifeiliaid hela sy'n cael eu ffermio na chwningod.

C8. Sut y gallaf drefnu bod prawf BSE yn cael ei gynnal ar fy ngwartheg sy'n cael eu lladd gartref?

Dylech gysylltu â safle samplu BSE cymeradwy i wneud y trefniadau ar gyfer profi. Mae rhagor o wybodaeth sy'n manylu ar yr holl safleoedd samplu BSE cymeradwy ar gael ar [wefan APHA](#).

C9. A all lladd-dy cymeradwy ladd anifail yn breifat ar fy rhan?

Gall, ar yr amod bod yr anifail yn cael ei ladd mewn lladd-dy cymeradwy. Wrth ladd anifail yn breifat, byddai'n rhaid dilyn yr un rheolau a gweithdrefnau â'r rheiny ar gyfer lladd anifail yn gonfensiynol (masnachol). Gall perchnogion da byw weld lle mae'r lladd-dai cymeradwy ar y dudalen [Sefydliadau Bwyd Cymeradwy yng Nghymru a Lloegr](#), ac yn Atodiad A.

C10. A allaf drefnu bod anifail yn cael ei ladd yn breifat mewn man heblaw lladd-dy cymeradwy?

Gallwch, ond dim ond ar eich safle chi o dan yr amgylchiadau canlynol:

- Gennych chi neu, os nad ydych yn barod i gyflawni'r lladd eich hun, laddwr trwyddedig WATOK neu rywun sydd â Thystysgrif Cymhwysedd o dan eich cyfrifoldeb a'ch goruchwyliaeth ar y fferm at eich defnydd personol eich hun (gweler C3 uchod).
- Os bydd anifail yn cael damwain/anaf sy'n ei atal rhag cael ei symud i'r lladd-dy am resymau lles, gellir ei ladd ar y fferm o dan ddarpariaethau lladd mewn argyfwng, gyda'r cig wedyn yn cael ei ddychwelyd atoch chi. Fodd bynnag, o dan yr amgylchiadau hyn, rhaid i'r fath anifeiliaid fod yn destun archwiliad milfeddygol ac ardystiad ar y fferm cyn y gellir eu lladd a'u cludo i ladd-dy cymeradwy lle byddai'r carcass yn destun gweithdrefnau arolygu ffurfiol i wirio ei fod yn addas i'w fwyta gan bobl. Os ystyrir bod y cig yn addas i'w fwyta gan bobl, gellir ei ddefnyddio at eich defnydd eich hun a gellir ei roi ar y farchnad hefyd.
- Fodd bynnag, mae eithriad sy'n caniatáu i chi ladd ar eich daliad niferoedd bach o ddofednod neu lagomorffiaid (cwningod) sydd wedi'u magu yno a rhoi eu cig ar y farchnad i'w bwyta gan bobl, yn dibynnu ar rai amodau. I gael rhagor o wybodaeth, ewch i Atodiad B, paragraff B o: [Polisi gweithredol ar gyfer cymeradwyo sefydliadau bwyd](#).

Atodiad C: Diffiniad o ddeunydd risg penodedig (SRM)

Gwartheg

- O dan 12 mis oed: dim SRM
- Dros 12 mis oed: y penglog heb gynnwys y mandibl ond yn cynnwys yr ymennydd a'r llygaid, a madruddyn y cefn ('spinal cord')

Defaid a geifr

- O dan 12 mis oed: dim SRM
- Dros 12 mis oed (neu flaenddant parhaol gweladwy neu dros 12 mis oed fel yr amcangyfrifir gan ddull a gymeradwywyd gan yr ASB): penglog (gan gynnwys yr ymennydd a'r llygaid a madruddyn y cefn, ond heb gynnwys y cynn), a madruddyn y cefn

Gofynion staenio ar gyfer SRM

Mae staenio'n cynnwys trin y deunydd (boed drwy drochi, chwistrellu neu ddull arall) â chyfrwng lliwio gan ddefnyddio toddiant o'r fath gryfder fel bod y staenio i'w weld yn glir.

Rhaid defnyddio'r staen mewn modd sy'n sicrhau bod y lliw yn parhau'n weladwy:

- dros yr holl arwyneb sydd wedi'i dorri a'r rhan fwyaf o'r pen yn achos pen dafad neu afr, neu
- yn achos pob math arall o ddeunydd risg penodedig, dros arwyneb cyfan y deunydd